

társak között eltöltött évek, a kolozsvári antikváriumban könyvtárosként dolgozó magyar kislányhoz fűződő vonzalom, a szomszéd kislány, Koty iránti első szerelem, a kolozsvári pályaudvarokon tett gyakori kiruccanások. A címadó írásban irodalmi rangra emelkedik a magyar nyelv szépségét több oldalról megvilágító meleg hangú emlékezés. Felsejlik a gyermekkori évekre jellemző boldog aranykor, amelynek külön értéket ad az Adyval való találkozás. Az apját kereső idegenben a már lobbanékony értelmű kisgyerek még nem a nagy magyar költőt látja, hanem egy megfáradt, nyugalomra áhító embert, akinek »rejtélyes« viselkedése — a kisgyermeknek el nem árult, az orvos apa által kezelt betegség — és az egész lényén áttetsző szomorúság különös arcélt kölcsönöz. S mikor meglátja a sevróciópőben ormótlanul kidudorodó lábat, majdnem elneveti magát. Évek múlva is csak erre a groteszk látványra emlékezik, de ez az élmény elég ahhoz, hogy a későbbiekben színesedve-tágulva, a művek ismeretében egy életre kihasson. Ady nyitó szeme a magáraeszmélést, Bartók Béla a felnőtté avató, gondolkozásra készítő szigort jelentette. Akinek szerénysége és törekenysége mögött a kikezdhetsen emberi tartás kölcsönözi az erőt és a hitet. Akinek nemcsak szonátaestje — »amely bilincseket és sorompókat döntött« — volt vesztélyes az akkori rendszer számára, hanem a vele folytatott beszélgetés is. Nem csoda, hogy a román lapok a nagy zeneszerző gondolatait »időszerűtlennek« nyilvánítják, hiszen világosan megfogalmazódik bennük a népzene kutatást nem egyéni passzióknak, de kötelező szolgáltatnak tudó művész szabadságvágya: »A fullasztó, sötét világ ellenére kötelességünk a szépet a politika szolgálatába állítani. Természetesen politika alatt azt értem, ami igaz!« (*Felnőtté avató találkozás*)

Sbárceával szólaltak meg — az ő hídszerépét mintegy erősítve — annak a maroknyi író- és művészcsoporthoz legjobbjai — Kosztolányitól Salamon Ernőig, Karinthy Frigyesztől Hunyadi Sándorig —, amelynek tagjai tudták, hogy az egymás mellett élő nemzetiségek barátságát mindenekelőtt az ő magatartásuknak kell fémjeléznie, akik műveikkel és kisugárzásukkal előkészítették azt a légkört, amelyben az idegen adókészülék antennája is felfoghatta és kikereshette a számára legfontosabbat és a mindkét nép számára gyümölcsözőt. Sbárcea érzékenységét dicséri, hogy nem mulasztotta el a kínáló alkalmakat, és kifejlesztette magában az örök tájékozódót, a magát és népét is építő szellemet. Aki nem várt a diplomaták és hivatalos közegek ténykedéseire, hanem önmaga és a másik fél becsülésének jeleként mindig kész volt a baráti jobb nyújtására. Könyve azt a mozdulatot jelképezi, mikor a többség úgy emeli fel a melléte élő kisebbséget, hogy vele együtt ő is magasba emelkedik. Mert a karcsú hid feszességének elengedhetetlen tartozéka a másikban mindig támaszt tudó két biztos pont.

SZAKOLCZAY LAJOS

CSUKA ZOLTÁN MŰFORDÍTÁSAI

Csillagpor. Jugoszláv lírai antológia.
Magvető, Budapest, 1971.

Amikor egypár évvel ezelőtt, az újvidéki Forum kiadásában, megjelent Ács Károlynak a modern jugoszláv költészet bemutató antológiája, a két kötetes *Napjaink éneke*, a kevésbé beavatott olvasó számára is érzékelhetővé váltak e líra tájainak arányai, hiszen a szerb, horvát, szlo-

vén és macedón költészetnek csupán *modern* korszakát ölelte föl annak az újvidéki vállalkozásnak ezei könyvoldalt betöltő termése.

A *Csillagpor* — hadd állapítsuk meg már most — legjobb és leg-egységesebb válogatásával épp azt a hatalmas délszláv lírai korszakot

fogja egybe, amely a népdaloktól és a középkori egyházi versektől az újabb jugoszláv líra határmezsgyéjéig terjed, s amely Ács antológiájának jellegéből adódóan — nincs benne a *Napjaink énekében*. Ugyanakkor az, amit Csuka Zoltán műfordításkötete ebből a modern jugoszláv lírai korszakból tartalmaz, inkább adalékszerű kiegészítése annak, amire a »jugoszláv lírai antológia« alcím kötelezte.

Jól tudjuk: Csuka Zoltán az életével szerkesztette meg műfordításainak ezt a gyűjteményes kötetét: amit negyven esztendő során begyűjtött fordítói kaptárába, abból pergeti elének fáradhatatlanságának mézét, csöppet sem tartva attól, hogy ennek a kószálást és véletlenszerű találkozásokat is megengedő irodalmi barangolásnak olyan tájai is vannak, ahol nemcsak tömény illatú bazsalikom, hanem kőzsa szél hordta, illattalan pipacs is ott rikít a színek tarkaságában... Joggal nem tart ilyesmitől, hiszen egész élete, munkálkodása és művelődési kapcsolatokat kutató nemes szándéka jelenti az erkölcsi fedezetét ennek a fordításgyűjteménynek. Emlékekhez és valahol, valamikor megszeretett jóbarátokhoz lenne hűtlen, ha egy végső, esztétikai mérlegelés kedvéért épp most árulná el egyiket vagy másikat, azzal, hogy nem hinti rájuk áhítatának, rajongásának és — könyvének *csillagporát*.

E személyes motívumok közrejátszása ellenére, igen érdekes, hogy egy »azonossági lista« jött létre a merőben más szempontú, átfogóbb *Napjaink éneke* s a *Csillagpor* modern anyaga között. A következő modern jugoszláv költőket találjuk ott mindkét antológiában: M. Alečković, I. Andrić, D. Cesarić, M. Crnjanski, M. Dedinac, Z. Golob, V. Gotovac, A. Gradnik, J. Hristić, Sz. Janevszki, J. Kaštelan, D. Kolundžija, B. Koneszki, I. G. Kovačić, G. Krklec, M. Krleža, V. Krmpotić, S. Kulenović, I. V. Lalić, V. Lukić, M. S. Mađer, D. Maksimović, T. Manojlović, M. Matevszki, D. Matic, J. Menart, S. Mihalić, B. Miljković, T. Mladenović, M. Nastasijević, V. Parun, M. Pavlović, B. Petrović, V. Popa, A. Popovszki, J. Pupačić, Koszta Racín, S. Raičković, M. Ristić, I. Sarajlić, Lj. Simović, I. Slamnig, M. Slaviček, B. Šćepano-

vić, A. B. Šimić, N. Šop, D. Tadijanović, Z. Tomičić, R. Tošović, T. Ujević, V. Urešević, Z. Vasiljević, A. Vučo.

A készen kínálgató egybevetés folytatásaként meg kell azonban említenünk, hogy a csupán modern lírai korszakot átfogó *Napjaink éneke* százhuszonhat költőnek mintegy félezer versét tartalmazza, míg a *Csillagpor* — hasonló vonatkozásban — nyolcvanhét költőnek mindössze százötven versét prezentálja.

A kötet elé írt fordítói vallomásból azt véljük kihallani, hogy Csuka Zoltán maga is tudatában volt: az általános értelemben vettnél is szubjektívebb antológia ez. Válogatásánál, összeállításában »nemcsak esztétikai, hanem azzal egyenlően érzelmi szempontok is« vezették. Az aránytalanságok és eltolódások azonban olyan méretűek, hogy csak sajnálhatjuk, amiért ezek az »érzelmi« szempontok olykor túlsúlyba kerültek. A »lírai antológia« megjelölés mindig egyéni mércét tükröz s feltételez, de kötelez is bizonyos objektivitásra, mértéktartásra, hiszen semmiféle szerkesztői, válogatói szempont nevében nem csonkíthatjuk meg egy líra valóságos képét és arányait. Amikor valóságot mondok, irodalomtörténeti érvényességűt értek alatta. A *Csillagpor* alcíme nem az, hogy Csuka Zoltán műfordításai, hanem az, hogy »jugoszláv lírai antológia«. Ez a megjelölés mindenképpen kötelezte volna a válogatót, hogy az egyes délszláv népek költészete — nem egymáshoz, hanem önmaguk világához viszonyítva — méltó arányban szerepeljen benne. Csuka Zoltánnak a szlovén lírával szemben tanúsított érdeklődését például semmiképp sem mérhetjük le abból a meglepő tényből, hogy mindössze négy szlovén költőt szerepeltet antológiájában. A beavatatlan magyarországi olvasó azonban könnyen elhiheti a *Csillagpor* nyomán, hogy valószínűleg ennyi helyet érdemel ez a líra ebben az antológiában. Minden antológia zárt, külön világ, s aránytalanságait nem igazolhatják vagy pótolhatják más »odavágó« kiadványok. S az érzelmi szempontú kalauzolás sem a legmegbízhatóbb, amikor az út végén az derül ki, hogy nem találkoztunk olyan költőegységességekkel ebben az antoló-

giában, mint pl. Matija Bećković, Mića Danojlić, Matej Bor, Oskar Davičo, Karel Destovnik-Kajuh, Rade Drainac, Srećko Kosovel, Dušan Kostić, Slobodan Marković, Ivan Minatti, Rastko Petrović, Branko V. Radičević, Husein Tahmišić, Božidar Timotijević. Semmi-fele érzelmi momentum nem igazolhatja hiányukat, amikor antológiáról van szó. S amikor ezt kötelességünknek tartjuk megállapítani, nem hunyhatunk szemet afölött sem, hogy nem éppen antologikus nevek sorjáznak a *Csillagpor* lapjain: E. Čolaković, P. Gilevszki, Ivan Ivanji, Zoran M. Jovanović, V. Stahuljak, A. Stamac, A. Vangelov stb.

Az érzelmi viszonyuláshoz tér vissza mégis e sorok írója is: Csuka Zoltán fordítói teljesítményét, ezt a lenyűgöző terjedelmű és mélységesen elkötelezett világot nem aránytalanságaiban, hanem eredményeiben kell megítélnünk. Nem is vele, nem is egyéni szempontjaival

hadakoztunk, hanem egy alcímmel, amikor a fentieket papírra vetettük.

Az egyes költőkhöz írt könyvesszeti, életrajzi adatok általában alaposak, helytállóak, épp csak zavaró a belőlük kisejülő egyfajta elfogultság. Ilyesmikről van szó: »A? expresszionista versektől az onban — F. F. kiemelése — eljutott a szerb népének stílusában írt... költeményekig (Zarko Vasiljević); »első verskötetete még expresszionista volt, később megtalálta egyéni hangját« (A. B. Šimić); »versei nyelvi és stilisztikai szempontból igen kifinomultak, a lírai anyag ésszerű megközelítése azonban nem pótolja a költői lendületet és képzelőerőt« (Dušan Matic) stb. Ha például ennek az utóbbi megállapításnak hinnénk, alighanem holmi akarnoknak könyvelnénk el a modern szerb lírának ezt az óriását, s egyúttal olyan »ésszerű megközelítésű« költőalkatokban ingana meg a hitünk, mint volt Szabó Lőrinc vagy akár Babits Mihály.

FEHÉR FERENC

A SZÜLŐFÖLD MEGSZÁLLOTTJA

CS. SIMON ISTVÁN: *Utak keresztje*. Forum, Újvidék, 1971.

Némely embert (s nemcsak művészt) oly nagy erővel tud kötni egy-egy vidék leigázó varázslata, oly intenzitással kihat ez a tájrajongás egész életmódjára is, annyira átitatja, kitölti teljességgel mindennapjait, hogy emléktára, élményanyaga erősen összefügg az általa megkedvelt és kiválasztott vidék külső, felületesebb és belső átérzéseinek jegyeivel, képleteivel.

Legtöbb esetben ez a választott vidék a szűkebb szülőföld tájéka.

Cs. Simon István közelmúltban megjelent kötetével ezt az állítást látszik igazolni.

Olyan művészbereknel, amilyen ő is, a főntebb említett tájvonalom menthetetlenül fölszívódik művészi tevékenységébe, sőt gyak-

ran maga a táj jelenti a kizárólagos élményanyagot, ősforrást.

Cs. Simon Istvánt ezek közé a művészek közé kell sorolnunk. Ami őt elsősorban nyugtalanítja, az kétségtelenül a szülői táj rejtett, mind-egyedíg még kitakaratlan titka, ennek a titoknak mély értelmű föltárása és versbe sűrtése:

*a csanádi úton föltápázkodott
a nap
lassan
belém nőtt a táj*

válja a *Terján* című versében.

Elegendő hozzá egy-egy képelem, a természettől kölcsönzött gondolatpánhuzam, hogy telítetté, beértté válják a kikívánczó szavak végleges formája és tartalma. Ennyi éppen elég ahhoz, hogy megszüles-